

RÉGI KÖNYVEK KÖZT

Nem valószínű, hogy az antikváriumok szektásai? Talán igen, neműsége nagyot változott volna az idők során. Az ócska könyvek, málló nyomtatványok hívei ma is ugyanabból a szektából kerülnek ki, mint tíz vagy negyven esztendővel ezelőtt, s társadalmi rangjukra, értelmiségükre, világszemléletükre nézve pontosan és változatlanul azonosak azzal a jónéhány nemzedékkel, amely egy különös szenvedélynek — vagy mániának? — áldozva végigbogarászta a szajnaparti Debas úr, a római Vittorio, vagy az üllőiuti antikváriusok öreg boltjait. Tudósok, bibliofilek, művelt könyvgyűjtők, ifjú költők és egyéb szegényemberek áldoznak ma is változatlanul ennek a mániának, amelyről néha úgy vélik, hogy nem csupán önmaguk olthatatlan vágyát, hanem az Emberiséget is szolgálják vele, holott lépten-nyomon behizonyosodik: az Emberiség fűtyül erre a szolgálatra, ha másért nem, csak

azért, mert már mindenféle szellemi szenvedéllyel szemben igen hatásosan immunizálva van. Tudják-e ezt, vajjon, az antikváriumok szaktásai? Talán igen, talán nem, de mivel a megszállottak legmakacsabb fajtájából valók, a polcokhoz támasztott létrák tetején poros kabátjukban rendíthetetlenül tovább áldoznak az első kiadású Voltaire-ek, Goethek, vagy Platonok előtt.

ERRŐL A TÉMÁRÓL

beszélvén, meg kell jegyeznünk — nehogy hiányos legyen a mondanivalónk —, hogy maga az antikvárius se kevésbé korszerűtlen csodabogár. Korszerűtlen. Úgy hisszük: helytelen kifejezés, hiszen a mai antikvárius figurája is időtlen, korok és földrajzi fogalmak felett való. Jellemében, értékelésében szemléletében nemzedékek óta ő se változott semmit, úgy szólván semmit se amióta a Szajna partján, hóna alatt egy ládával az első monsieur Debas megjelent. Még abban se változott, hogy figurája és foglalkozása akkor is éppoly — korszerűtlen volt, mint amilyen most. Talán még a modora is ugyanaz, mint Anatole France kedvenc «bouquiniste»-jének, monsieur Debas-nak, aki az akkori francia szellemi élet kiválóságainak barátságával dicsekedhetett s akinek barátságával Anatole France számtalanszor — eldicsekedett. Méltóságteljes, szűkszavú úr volt monsieur Debas — azt hiszem, ez a kettő szorosan összetartozik —, történelmi időkben gondolkozott s mindig roppant felelősségérzettel beszélt. Talán azért is jártak oly hűségesen hozzá az írók, tudósok, szellemi különködők, akik tudvalevően önmaguk személyére nézve is igen kedvelik a halhatatlan Idő és a történelmi távlatok hangulatát.

A PESTI DEBAS-OKHOZ,

mint már mondtuk is, ilyen történelemben gondolkozó emberek járnak. Délelőttöként jönnek, úgy tizenegy óra felé. Aig köszöntek, már nyúlnak a létra után s feltornásznak olykor egy emelet magasságba is. Ha egyiket rég sóvárgott kötetet sikerül leemelniök, rögtön leszállnak a földre vele s hol elégedetten, hol aggodalmaskodón dörmögnek az orruk alatt. Mindig csak egyiket kötetet hoznak a végtelen tömegű polcokról, mert az antikváriumok szektásai tudják, hogy a szellemi érzéki gyönyörét, minden más szenvedéllyel szemben, csak a mértékletesség adja meg. A magyar Debas ilyenkor melléjük somfordál s befekint a zsákmányolt könyvbe, csak úgy mellékesen, a válluk felett. Első kiadás — morolja. — Ami vagy azt jelenti, hogy a könyv két forinttal többbe kerül, vagy pedig azt, hogy gyöngé a fordítás s ekkor viszont két forinttal olcsóbbodik. De azt is mondja néha: nem érdemes időt tölteni vele, olvassa el inkább ezt vagy azt. A zsákmányoló ilyenkor mindig ellenkezik, mire Debas megvető érdektelenséget jelezve, felvonja a vállait és eltűnik. Pár pillanat mulatán azonban visszajön s néma diadallal átnyújt egy poros kötetet. Nézze, én nem bánom, ha azt a silány dolgot elviszi, amit kiválasztott az imént — szól —, de arra kérem, fogadja el az én ajánlatomat is. Ha nem tetszik — teszi hozzá üzleti hangon —, tudja, hogy én mind a kettőt visszaveszem...

Ez igaz. A magyar Debas éppoly, mint száz év előtti szajna-

parti elődje, minden nemtetsző könyvet az eredeti eladási áron visszavesz. Ebben rejlik, ha nem is üzleti, de emberi ereje. A Debas-ok nem vetik meg az élet anyagiasság vonatkozásait, csak éppen oda helyezik, ahová szerintük való. Ezért tartozik oly furcsa, de örökreszlő barátsággal össze «bouquiniste», tudós, ifjú költő és agg gondolkodó, az a néhány szektáriánus, akiket az emberiségnek, amely az idők során a szellem maniakusaival szemben oly hatásosan immunizálódott, oly nehéz és közömbös megértenie.

AMBÁR NÉHA

furcsa jeleket észlel egy ilyen kis antikvárius. A minap is például a délelötti lázában téherautó göröült az egyik bolt elé.

A sofőrülés mellől kipattant egy fiatal ember, úgy huszonöt-harminc év közötti valóság és besietett. A magyar Debasnak alighogy köszönt, már vette is a létrát s mászott felfelé. Őt pereig bámulta a könyveket, minden energiáját összpontosítva arra, hogy a rövid időt a lehető leggondosabban használja ki, majd lesétált három kis füzettel a hóna alatt. Debas elé állott s azt kérte: gyorsan csomagolja be a könyveket. Magyarázatképpen felmutatta két kezét, amelyet szurkosöltétre festett az otaj. Debas megérte, hogy a fiatal sofőr nem akarja bepiszkítani a könyveket és szokásától eltérően gondos csomagolásba fogott. Mikor elvégezte, azt kérdezte: Nos, hogy tetszett «Trefusis úr»? A sofőr marz kifele szállt, amikor visszaszólt: Tetszett, de keresse meg nekem Montaigne-t is, amit a múltkor ígért.

CSAK ENNYI

történt az egyik boltban, csak ennyi, s ez végtelenül kis jelenet. Mégis elégséges ahhoz, hogy egy rövid félóra megálljanak mellette azok az emberek is, akik általában csak Goethe, Aristoteles vagy Shakespeare mellett állanak meg. Nem azért, mintha túlsok csodálkoznivaló lenne azon, ha egy olajoskezü sofőr Shaw-t olvas és Montaigne-t reklamál. Nem. A csodálni való csak az, hogy egy antikváriumban reklamálja ezeket, a szellem szenvedélyének egy ilyen exponált helyén, ahová öröktől fogva csak azok tévednek be, akik nemcsak a má-ban, s önmaguk kicsi határaitban élnek a történelmet és az időt.

A magyar Debas a csodálkozásra megjegyzi, hogy a sofőr hónapok óta állandó látogatója. És bevallja, egyik legkedvesebb látogatója. Végtelenül boldog mindig, amikor bejön, mert szereti látni a lélek fziésének és értelmének újabb és újabb fejlődő megnyilatkozásait.

Ha Debas politikával is foglalkozna, bizonyára még kiegészítené ekként a mondatát: ime, az emberek lassanként rájönnek, hogy a világ legigazabb és legerősebb demokráciája a szellemen keresendő. De Debas nem mond semmit, mert nem politizál — Debas időtlenül az időben él.

Péter József

Az

ERMA